

Sygn. akt II Ca 586/18

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 września 2018 roku

Sąd Okręgowy w Piotrkowie Tryb. Wydział II Cywilny Odwoławczy w składzie:

Przewodniczący	SSO Jarosław Gołębiowski (spr.)
Sędziowie	SSA w SO Stanisław Łęgosz SSR del. Jakub Ślęzak
Protokolant	st.sekr.sąd. Anna Owczarska

po rozpoznaniu w dniu 24 września 2018 roku w Piotrkowie Trybunalskim

na rozprawie sprawy z powództwa (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w Ł.

przeciwko R. N.

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Rejonowego w Bełchatowie z dnia 17 kwietnia 2018 roku, sygn. akt I C 450/17

oddala apelację.

SSO Jarosław Gołębiowski

SSA w SO Stanisław Łęgosz SSR Jakub Ślęzak

Sygn. akt II Ca 586/18

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 17 kwietnia 2018r. Sąd Rejonowy w Bełchatowie I Wydział Cywilny oddalił powództwo (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Ł. przeciwko R. N. o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

Podstawą zaskarżonego orzeczenia były następujące ustalenia i rozważania Sadu Rejonowego:

Dłużnik, G. N., zaciągnął zobowiązanie, którego nie uregulował. Wierzytelność ta została stwierdzona prawomocnym nakazem zapłaty z dnia 4 listopada 1996 r. wydanym przez Sąd Rejonowy w Piotrkowie Trybunalskim, V Wydział Gospodarczy w sprawie sygn. akt: V Ng 453/96, na mocy którego dłużnik, G. N. winien zapłacić ówczesnemu powodowi, PP (...) Wytwórni (...) w W. kwotę 43.364,03 zł wraz z odsetkami i kosztami procesu. Wierzytelność została nabyta przez powoda, co zostało stwierdzone nadaniem klauzuli wykonalności na mocy prawomocnego postanowienia

z dnia 28 maja 2010 r. wydanego przez Sąd Rejonowy w Piotrkowie Trybunalskim, V Wydział Gospodarczy w sprawie sygn. akt: V GCo 12/10.

Poprzednik prawny powoda prowadził przeciwko dłużnikowi, G. N. egzekucję, która została umorzona w dniu 28 czerwca 2004 r. z powodu całkowitej bezskuteczności. Wedle ustaleń Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Bełchatowie w stanie na dzień z 6 października 2003 r. dłużnik pod adresem zameldowania przebywa sporadycznie, dłużnik nie posiada tam żadnych ruchomości i nie ustalono majątku z którego możliwa by była skuteczna egzekucja.

Również powód prowadził przeciwko dłużnikowi, G. N. egzekucję od 2010 r. do dnia 30 czerwca 2015 r., która okazała się w całości bezskuteczna i z tej przyczyny została umorzona. Komornik Sądowy A. K. ustalił, że w stanie na dzień 25 czerwca 2015 r. dłużnik G. N. stałej pracy nie posiada, nie ma płatnika podatku dochodowego za ostatnich 5 lat, brak powiązań z działalnością gospodarczą, nie pobiera zasiłków ani świadczeń z ZUS, nie posiada wierzytelności wobec urzędu skarbowego i nie posiada środków na zajętych rachunkach bankowych (na których jest zbieg z urzędem skarbowym). Według CEPIK posiada stare pojazdy oraz dokonał zbycia udziałów w nieruchomości na mocy zaskarżonych umów sprzedaży.

Również obecnie powód prowadzi przeciwko dłużnikowi, G. N. egzekucję przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Bełchatowie T. H., która pozostaje w całości bezskuteczna. Wedle ustaleń tego Komornika z dnia 28 stycznia 2016 r. dłużnik nie pracuje etatowo nie prowadzi działalności gospodarczej, nie osiąga żadnych dochodów i nie ustalono żadnego majątku, z którego możliwa jest skuteczna egzekucja.

Dłużnikowi G. N. przysługiwał udział 22/80 części ułamkowej we własności nieruchomości, położonej w Z. przy ul. (...), oznaczonej w ewidencji gruntów jako działka numer (...), dla której prowadzona jest księga wieczysta KW nr (...). Przedmiotowy udział dłużnik sprzedał swojemu synowi i pozwanemu na podstawie umowy sprzedaży z dnia 19 marca 2012 r. za cenę 1.200,00 zł, która została zapłacona gotówką jeszcze w 2007 r.

Dłużnikowi G. N. przysługiwał udział 16/60 części ułamkowej we własności nieruchomości zabudowanej, położonej w Z. przy ul. (...), oznaczonej w ewidencji gruntów jako działka numer (...), dla której prowadzona jest księga wieczysta KW nr (...). Przedmiotowy udział dłużnik sprzedał swojego synowi i pozwanemu na podstawie umowy sprzedaży z dnia 1 czerwca 2012 r. za cenę 8.000,00 zł, która została zapłacona gotówką jeszcze w 2007 r. W dziale III była wpisana na dzień sprzedaży wzmianka o prowadzeniu egzekucji z udziału dłużnika, G. N. w sprawie KM 1037/10 na rzecz (...) Bank S.A.

Działki objęte pozwem były odziedziczone po dziadkach pozwanego. Pieniądze otrzymane od syna za udziały w ww. nieruchomościach G. N. przeznaczył na spłatę zadłużenia, jakie miał wobec (...) SA z/s w W..

Z bankiem tym w dniu 23-08-2007 r. zawarł ugodę, na podstawie której w zamian za zapłatę kapitału i kosztów (łącznie 92.187,99 zł) bank miał umorzyć pozostałą część zobowiązania (wynoszącego łącznie 359.927,54 zł, w tym odsetki 267.739,55 zł), wynikającego z umowy kredytu z 1995 r. Ponadto z bankiem tym w dniu 30-09-2007 r. zawarł ugodę, na podstawie której w zamian za zapłatę kapitału i kosztów (łącznie 9 557,87 zł) bank miał umorzyć pozostałą część zobowiązania (wynoszącego łącznie 35.659,89 zł, w tym odsetki 26.102,02 zł). G. N. wywiązał się z warunków umowy.

Sąd Rejonowy ocenił i zważył, iż powództwo nie zasługuje na uwzględnienie.

Podstawą powództwa jest art. 527 k.c. Przepis ten ma następujące brzmienie:

§ 1. Gdy skutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową, każdy z wierzycieli może żądać uznania tej czynności za bezskuteczną w stosunku do niego, jeżeli dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, a osoba trzecia o tym wiedziała lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się dowiedzieć.

§ 2. Czynność prawna dłużnika jest dokonana z pokrzywdzeniem wierzycieli, jeżeli wskutek tej czynności dłużnik stał się niewypłacalny albo stał się niewypłacalny w wyższym stopniu, niż był przed dokonaniem czynności.

§ 3. Jeżeli wskutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli uzyskała korzyść majątkową osoba będąca w bliskim z nim stosunku, domniemywa się, że osoba ta wiedziała, iż dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli.

§ 4. Jeżeli wskutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli korzyść majątkową uzyskał przedsiębiorca pozostający z dłużnikiem w stałych stosunkach gospodarczych, domniemywa się, że było mu wiadome, iż dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli.

W niniejszej sprawie nie budzi wątpliwości, że powód jest wierzycielem G. N. i był nim w chwili dokonywania czynności objętej pozwem (w 2011 r.). Wynika to m. in. z postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności na rzecz powoda po przejściu uprawnienia (wierzycelności), które wcześniej przysługiwało PP (...) Wytwórni (...) w W.. Bezsprzecznie także G. N. był niewypłacalny już przed dokonaniem przedmiotowych czynności, tj. umów sprzedaży udziałów w nieruchomości w 2011 r. Wynika to m. in. z powołanych wyżej pism i postanowień komorników obrazujących przebieg postępowań egzekucyjnych prowadzonych przeciwko G. N.. Wskutek omawianych czynności prawnych dłużnika (umów sprzedaży) osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową w postaci udziału we własności nieruchomości. Niewątpliwie korzyść majątkową uzyskała osoba będąca w bliskim stosunku (syn), zatem zastosowanie ma domniemanie, że osoba ta (pозwany) wiedziała, iż dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Jednakże wykazanie tego, że do pokrzywdzenia wierzycieli doszło na skutek analizowanej czynności, należy zgodnie z ogólnym rozkładem ciężaru dowodu, do powoda (art. 6 k.c.). W niniejszym przypadku wykazać powinien, że wskutek tej czynności dłużnik stał się niewypłacalny w wyższym stopniu, niż był przed dokonaniem czynności, a zatem że będące przedmiotem sprzedaży udziały we współwłasności nieruchomości miały wartość istotnie wpływającą na możliwość efektywnego prowadzenia egzekucji, w której zaspokojone byłyby należności wierzyciela (a nie tylko koszty egzekucyjne, w tym koszty oszacowania). Kwestia ta nie jest oczywista w szczególności właśnie w przypadku udziału we współwłasności. Ustalenie wartości przedmiotowych udziałów wymagało powołania biegłego z zakresu wyceny nieruchomości, o co ostatecznie powód nie wnosił. Aby sąd uwzględnił powództwo ze skargi pauliańskiej i orzekł o bezskuteczności transakcji, musi być realna szansa zaspokojenia się z przedmiotu umowy (wyrok SN z 29 września 2011 r., IV CSK 99/2011). W konsekwencji omawiana okoliczność zwiększenia niewypłacalności, będąca jedną z koniecznych przesłanek uznania czynności za bezskuteczna wobec wierzyciela, nie została udowodniona przez powoda i z tego już względu powództwo podlegało oddaleniu. Ponadto nie można pominąć, że pieniądze otrzymane na poczet ceny dłużnik przeznaczył na zaspokojenie innego wierzyciela. Nie powoduje pokrzywdzenia wierzycieli czynność prawna dłużnika zmniejszająca jego majątek, jeżeli dłużnik w zamian za swoje świadczenie uzyskał ekwiwalent, który nadal znajduje się w jego majątku lub posłużył mu do zaspokojenia wierzycieli (wyrok SN z dnia 7 grudnia 1999 r., I CKN 287/98 i wyrok SN z dnia 20 października 2011 r., IV CSK 39/11). Wbrew twierdzeniu powoda brak jest wystarczających podstaw do przyjęcia, że czynność w rzeczywistości była nieodpłatna. Nic nie wskazuje na to, że pozwany nie byłby w stanie zapłacić umówionej ceny. Rzeczywiście natomiast w zasadzie niezgodne z doświadczeniem życiowym jest zapłacenie kwoty na poczet ceny na długi czas przed sprzedażą. W niniejszym jednak przypadku zeznania świadka (dłużnika) o otrzymaniu pieniędzy już w 2007 r. są wiarygodne w świetle powołanych przez niego i udowodnionych innych faktów, tj. zawarcia stosunkowo korzystnej ugody z bankiem w 2007 r. Wówczas już dłużnikowi były potrzebne pieniądze, nabywcą był syn, który – co normalne – chciał w jakiś sposób pomóc ojcu, a zawarcie umowy w formie aktu notarialnego wymaga dodatkowych kosztów, które strony mogły chcieć odroczyć na przyszłość. W orzecznictwie przyjmuje się, że co do zasady czynność prawna dłużnika będąca wykonaniem zobowiązania nie jest objęta zakresem skargi pauliańskiej, nie ma zatem co do zasady podstaw do zaskarżenia takiej czynności dokonanej przez dłużnika z jednym tylko z wierzycieli. Dłużnik ma bowiem obowiązek spełnić świadczenie, a w razie wielości wierzycieli ma prawo dokonać swobodnego wyboru wierzyciela, którego spłaci i z tego tytułu nie można czynić mu zarzutu, że pokrzywdził pozostałych. W niektórych jednak sytuacjach należy uznać, że spełnienie świadczenia i zaspokojenie tylko jednego z wierzycieli odpowiada przesłankom z art. 527 k.c. Ma to miejsce m.in. wtedy, gdy dłużnik, zamiast spełnienia świadczenia w sposób odpowiadający treści zobowiązania, spełnia inne

świadczenie, w szczególności gdy przenosi na wierzyciela własność rzeczy lub prawa zamiast zapłaty sumy pieniężnej (por. m. in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 lipca 2003 r. II CKN 299/01, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 2013 r. III CSK 114/12). W niniejszej sprawie nie można dłużnikowi zarzucić nieuzasadnionego uprzywilejowania innego wierzyciela. Trzeba zwrócić uwagę, że poprzednik prawny powoda zaprzestał egzekwowania należności w 2004 r., z kolei w 2007 r. inny wierzyciel – bank (...) SA zaproponował dłużnikowi zawarcie korzystnej ugody (przewidującej umorzenie większości długu), a powód nabył wierzytelność dopiero kilka lat później, dlatego zapłata w 2007 r. akurat wierzycielowi (...) SA nie może być potraktowana jako jednoczesne pokrzywdzenie wierzyciela (...) Sp. z o.o.

Mając na uwadze przytoczone ustalenia i rozważania powództwo należało oddalić z uwagi na nie udowodnienie spełnienia przesłanki pokrzywdzenia powoda jako wierzyciela czynnością, którą obejmował pozew.

Apelację od powyższego rozstrzygnięcia wniósł powód.

Zaskarżył wyrok w całości.

Wnosił o:

1) zmianę zaskarżonego wyroku poprzez:

a) uznanie w całości za bezskuteczną wobec powoda, (...) Sp. z o.o. w Ł. umowy sprzedaży z dnia 19 marca 2012 r. sporządzonej przez notariusza J. R. z Kancelarii Notarialnej w B. za Rep. (...) zawartej pomiędzy dłużnikiem, G. N. a pozwanym w zakresie przeniesienia na rzecz pozwanego udziału w wysokości 22/80 części ułamkowej we własności nieruchomości, położonej w Z. przy ul. (...), oznaczonej w ewidencji gruntów jako działka numer (...), dla której to nieruchomości Sąd Rejonowy w Belchatowie, Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą KW nr (...) w celu zaspokojenia wierzytelności jaka przysługuje powodowi, (...) Sp. z o.o. w Ł. wobec dłużnika, G. N. w kwocie należności głównej 43.364,03 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 21 grudnia 1995 do dnia zapłaty i kosztami procesu w kwocie 871,40 zł, stwierdzonej prawomocnym nakazem zapłaty z dnia 4 listopada 1996 r. wydanym przez Sąd Rejonowy w Piotrkowie Trybunalskim, V Wydział Gospodarczy w sprawie sygn. akt: V Ng 453/96, opatrzonym klauzulą wykonalności na rzecz powoda, (...) Sp. z o.o. w Ł. na mocy prawomocnego postanowienia z dnia 28 maja 2010 r. wydanego przez Sąd Rejonowy w Piotrkowie Trybunalskim, V Wydział Gospodarczy w sprawie sygn. akt: V GCo 12/10,

b) uznanie w całości za bezskutecznej wobec powoda, (...) Sp. z o.o. w Ł. umowy sprzedaży z dnia 1 czerwca 2012 r. sporządzonej przez notariusza J. R. z Kancelarii Notarialnej w B. za Rep. (...) zawartej pomiędzy dłużnikiem, G. N. a pozwanym w zakresie przeniesienia na rzecz pozwanego udziału w wysokości 16/60 części ułamkowej we własności nieruchomości, położonej w Z. przy ul. (...), oznaczonej w ewidencji gruntów jako działka numer (...), dla której to nieruchomości Sąd Rejonowy w Belchatowie, Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą KW nr (...) w celu zaspokojenia wierzytelności jaka przysługuje powodowi, (...) Sp. z o.o. w Ł. wobec dłużnika, G. N. w kwocie należności głównej 43.364,03 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 21 grudnia 1995 do dnia zapłaty i kosztami procesu w kwocie 871,40 zł, stwierdzonej prawomocnym nakazem zapłaty z dnia 4 listopada 1996 r. wydanym przez Sąd Rejonowy w Piotrkowie Trybunalskim, V Wydział Gospodarczy w sprawie sygn. akt: V Ng 453/96, opatrzonym klauzulą wykonalności na rzecz powoda, (...) Sp. z o.o. w Ł. na mocy prawomocnego postanowienia z dnia 28 maja 2010 r. wydanego przez Sąd Rejonowy w Piotrkowie Trybunalskim, V Wydział Gospodarczy w sprawie sygn. akt: V GCo 12/10,

c) zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów procesu przed sądem I instancji według norm przepisanych,

2) zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów postępowania apelacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Apelacja powoda nie jest uzasadniona. Rozstrzygnięcie Sądu Rejonowego, acz nie w całości oparte na prawidłowych ustaleniach odpowiada prawu i nie może być skutecznie kwestionowane.

Ma rację skarżący, iż zeznania dłużnika G. N. mogą budzić zastrzeżenia. Twierdzenia świadka nie są spójne i konsekwentne. W różnych fragmentach swoich zeznań świadek ów podaje nieco różne kwoty jakie uzyskał ze sprzedaży pozwanemu udziału we współwłasności opisanych w motywach pisemnych zaskarżonego wyroku nieruchomości. Początkowo podał, że z tego tytułu uzyskał cenę w kwocie 9.200 zł (8.000zł + 1.200zł). Następnie wskazywana przez niego suma to 9.700 zł ,a potem 9.200 zł. Jest niewątpliwe jedynie, że cena sprzedaży udziałów w obu nieruchomościach była wyższa niż 9.000 zł oraz jednocześnie niższa niż 10.000zł.

Podobnie rzecz przedstawia się, jeżeli chodzi o datę, w której doszło do spełnienia świadczenia (ceny) przez pozwanego. Są wskazywane dwie daty: pierwsza to 2007 rok oraz druga – marzec 2011 rok. Ostatnia z dat była podana przez strony podczas czynności notarialnej – umowy kupna-sprzedaży z dnia 19 marca 2012 roku. Zgodzić się należało z autorem apelacji, że datą najbardziej prawdopodobną jest marzec 2011 r. Argumentacja w tej mierze przytoczona w apelacji jest przekonująca i wynika z prawidłowej analizy zebranego w sprawie materiału dowodowego.

Powyższe okoliczności nie mogą jednak w sposób automatyczny przesądzać o wyniku postępowania.

Generalną zasadą obowiązującą w procesie cywilnym jest reguła wyrażona w art. 6 KC. Zgodnie z dyspozycją powołanej normy prawnej ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie, która z faktu tego wywodzi skutki prawne. Treść tegoż przepisu koresponduje jednocześnie z dyspozycją art. 3 KPC i art. 232 KPC. Ostatni z nich przewiduje, że strony są zobowiązane wskazywać dowody dla stwierdzenia faktów, z których wywodzą skutki prawne. Przeprowadzenie dowodu z urzędu jest wyjątkiem, zwłaszcza jeżeli strona jest reprezentowana przez pełnomocnika profesjonalistę.

Ogólne reguły dowodzenia (poza wyjątkiem przewidzianym w przepisie art. 527 §3 KC i §4 KC oraz art. 528 KC mają również zastosowanie w procesie inicjowanym skargą paulińską (por. np. art. 527 KC red. Osjada 2018, wyd. 20/K. Haładaj, Kodeks Cywilny. Komentarz 2018, wyd. 20 teza 46 i 47).

Powyższe oznacza, że powód winien udowodnić, że dokonując określonej czynności prawnej dłużnik działał z pokrzywdzeniem wierzyciela. – tj. powoda.

Sąd I–wszej instancji zajął trafne stanowisko, iż sprzedaż udziałów w obu nieruchomościach zmierzająca ostatecznie do zaspokojenia innego wierzyciela tj. (...) SA w W. nie może być potraktowana inaczej niż wykonanie zobowiązania pieniężnego – tj. likwidacji długu wobec tego podmiotu. Stanowisko Sądu meriti w tej mierze jest trafne. Wyraża się ono w stwierdzeniu, że nie można czynić zarzutu dłużnikowi, który dokonał według własnego przekonania wyboru wierzyciela, którego w pierwszej kolejności zaspokaja spełniając świadczenie. (por. np. art. 527 KC red. Osjada 2018 cyt.wyżej, rozdział 4, t.26 i przywołany tamże stan judykatury i piśmiennictwa).

Nie zostało dowiedzione, że do zaspokojenia (...) nie doszło, zaś uzyskana cena sprzedaży została przeznaczona na inne cele.

Pokrzywdzenie wierzyciela to taka sytuacja, w której dokonana przez dłużnika czynność powoduje jego niewypłacalność, względnie niewypłacalność w stopniu wyższym niż przed dokonaniem czynności. Jako przykład warto w tym kontekście wspomnieć orzeczenie SN z dnia 29 września 2011r. (IV CSK 99/11, Legalis), w którym stwierdzono, że o istnieniu pokrzywdzenia można mówić, gdy porównanie wartości sprzedanego prawa i wysokości uzyskanego z tego tytułu świadczenia wzajemnego w postaci ceny prowadzi do wniosku, że obydwa świadczenia nie są ekwiwalentne, (por. także wyrok SN z 20.X.2011r, IV CSK 39/11, OSNC – zb. dodatk. 2012 Nr D, poz. 90, str.139, Legalis).

Lektura akt nie wskazuje, ażeby powód podjął inicjatywę w celu wykazania braku ekwiwalentności obu świadczeń. Należy więc uznać, że dłużnik w zamian za swoje świadczenie uzyskał ekwiwalent, który został wykorzystany do zaspokojenia wierzycieli.

Gdyby się okazało, że uzyskana od pozwanego cena sprzedaży nie została przeznaczona na obsługę innego długu, wówczas powód musiałby udowodnić, że pozyskane środki pieniężne nie znajdują się w jego majątku. Powinności tej skarżący również nie sprostął.

Wreszcie podnieść należy, że pogłębienie się niewypłacalności dłużnika podlega wartościowaniu. Wykładnia art. 527 § 1 k.c. prowadzić musi do wniosku, że jedynie istotne (znaczne) powiększenie niewypłacalności oznacza spełnienie przesłanki wymienionej w dyspozycji tego przepisu (por. np. wyrok SA I ACa 691/15, Legalis, wyrok SA w W-wie z 3.06.2016r. ACa 1200/15, niepublik.).

Zestawienie świadczenia uzyskanego przez dłużnika w zamian za sprzedaż udziałów we współwłasności nieruchomości, z wysokością zadłużenia wobec powodowej firmy wskazuje, że w grę może wchodzić co najwyżej nieistotne (nieznaczne) powiększenie niewypłacalności.

Z tych przyczyn zarzuty sformułowane w apelacji dotyczące obrazy prawa procesowego (poza wyjątkiem sygnalizowanym wcześniej) i prawa materialnego – szczegółowo wskazanego w apelacji, należało uznać za bezzasadne.

Dlatego też i na podstawie art. 385 k.p.c. orzeczono jak w sentencji.

SSO Jarosław Gołębiowski

SSA Stanisław Łęgosz SSR Jakub Ślęzak